

กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย มาตกุล*

HUMOR CREATING STRATEGIES IN TRAVELOGUE BOOKS WRITTEN
BY VICHAI MATAKUL

ชนิกานต์ กู้เกียรติ

Chanikant Kukeati

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, Chonburi, Thailand

Corresponding author E-mail: chanikant@buu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย มาตกุล โดยวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ ซากะ อาโออิ สิ่งมีชีวิตในเจแปน, บันทึกการเดินทางของนายวิชัย มาตกุล คนไทยเชื้อสายจีนที่ไม่เคยไปประเทศจีนมาก่อน แต่ฝันว่าอยากไปกำแพงเมืองจีน อยากเห็นสนามกีฬา ริงนกสักครั้งและซื้อรองเท้าในกีฬาคู่, มิซัน กินพอสสิเบิล JAPAN SUPER BOWL และโยดายาบอย การวิจัยใช้วิธีการวิจัยเอกสารเชิงคุณภาพและนำเสนอผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวทั้งสิ้น 7 กลวิธี ได้แก่ 1) กลวิธีการสร้างเรื่องเกินจริง 2) กลวิธีการเสียดสี 3) กลวิธีการใช้ตรรกวิทยาแบบผิด ๆ 4) กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ 5) กลวิธีการทำให้เรื่องผิดไปจากความคาดหมาย 6) กลวิธีการล้อเลียนบุคคลหรือสังคม และ 7) กลวิธีการบรรยายหรือพรรณนาอย่างตรง ๆ ในแต่ละเรื่องผู้เขียนมักใช้หลายกลวิธีร่วมกันเพื่อสร้างความขบขันและประทับใจแก่ผู้อ่าน เนื่องจากกลวิธีแต่ละแบบมีลักษณะเฉพาะและสร้างอารมณ์ขันได้แตกต่างกันตามบริบทของเนื้อหา อีกทั้งการใช้กลวิธีเหล่านี้นอกจากจะช่วยสร้างความสนุกสนานแล้ว ยังสะท้อนและวิพากษ์ให้เห็นถึงสภาพสังคมในแง่มุมต่าง ๆ การวิจัยนี้จึงช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจการสร้างอารมณ์ขันในวรรณกรรมไทย โดยเฉพาะในงานเขียนสารคดีท่องเที่ยว ซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้และการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อ่าน อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเขียนและการศึกษาด้านการสร้างอารมณ์ขันในวรรณกรรมไทยได้อย่างกว้างขวาง

คำสำคัญ: กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน, สารคดีท่องเที่ยว, วิชัย มาตกุล

Abstract

This research aims to study the techniques for creating humor in travelogues by Vichai Matakul through the analysis of his four travelogues including "Saga Aoi: Living Creatures in Japan," "Travel Journal of Vichai Matakul: A Thai-Chinese Who Has Never Been to China but Dreams of Visiting the Great Wall, Seeing the Bird's Nest Stadium, and Buying a Pair of Nike Shoes," "Mission Possible Japan Super Bowl," and "Yodaya Boy." The research employs document analysis and descriptive analysis methods. The findings reveal that the author uses seven humor creation strategies: 1. exaggeration, 2. satire, 3. faulty logic, 4. symbolism, 5. surprise, 6. sarcasm of individuals or society, and 7. direct description or narration. In each book, multiple techniques

อารมณ์ขันที่ปรากฏในสารคดีท่องเที่ยวเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่สร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่าน ทำให้ผ่อนคลายจากความเครียด อันเนื่องมาจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูง ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง การสร้างอารมณ์ขันจึงมีส่วนสำคัญที่ช่วยลดความเครียดและสร้างความสุขสดชื่นให้กับคนในสังคม (รฤธ พอกพูนขำ, 2556) นอกจากนี้อารมณ์ขันยังสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อหรือค่านิยมในด้านต่าง ๆ ของคนในสังคมได้อย่างชัดเจน แต่ละสังคมจึงมีอารมณ์ขันที่มีลักษณะเฉพาะที่คนในสังคมนั้นรับรู้ร่วมกัน (สุทธภา อินทรศิลป์, 2564) ความชื่นชอบอารมณ์ขันเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของคนไทย ดังที่ ไพศาล กรุ่มรัมย์ กล่าวว่า คนไทยเป็นชนชาติที่นิยมความสนุกสนานรื่นเริงจนประเทศไทยได้รับการขนานนามว่า “สยามเมืองยิ้ม” การที่คนไทยนิยมอารมณ์ขันทำให้อารมณ์ขันมีความน่าสนใจและสามารถสะท้อนธรรมชาติของคนไทย และสังคมไทยได้เป็นอย่างดี การสร้างอารมณ์ขันจึงแสดงออกผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ การ์ตูน โฆษณา รวมถึงวรรณกรรมทั้งบันเทิงคดีและสารคดี (ไพศาล กรุ่มรัมย์, 2554) สอดคล้องกับที่ สุทธภา อินทรศิลป์ กล่าวว่า คนเรามีวิธีที่จะหาแสงสว่างอารมณ์ขึ้นจากสิ่งต่าง ๆ เพื่อความผ่อนคลาย ในการสร้างงานวรรณกรรมที่มีเนื้อหาตลกขบขันก็เป็นส่วนหนึ่งในการตอบสนองความต้องการของบุคคลที่ต้องการเสียงหัวเราะให้กับชีวิต (สุทธภา อินทรศิลป์, 2564)

วิชัย มาตกุล เป็นนักเขียนสารคดีที่มีความโดดเด่นในการสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน โดยเฉพาะในงานเขียนประเภทสารคดีท่องเที่ยวที่ได้นำประสบการณ์ที่พบเจอระหว่างการเดินทางมานำเสนอผ่านกลวิธีในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ Thanyalife กล่าวว่า หากหยิบหนังสือวิชัยมาอ่านหน้าแรก รับรองว่าคุณจะต้องอ่านจนถึงหน้าสุดท้ายแบบไม่รู้ตัว ด้วยภาษาอันยืยวน ลูกเล่นแพรวพราว มีมุขตลกแบบแทบจะทุกบรรทัด สามารถเล่าเรื่อง ป่วน ๆ ให้ขำจนท้องแข็งได้ ทำให้เริ่มมีคนติดตามเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จน ณ ตอนนี้อยากได้ว่า วิชัย เป็นนักเขียนยุคใหม่ที่นำจับตามอง เขาจะทำให้การอ่านหนังสือของคุณไม่น่าเบื่ออีกต่อไป (Thanyalife, 2559) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการใช้กลวิธีในการสร้างอารมณ์ขันอันเป็นลักษณะเด่นของงานเขียนที่ทำให้แตกต่างจากนักเขียนท่านอื่นและสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้อ่านได้อย่างดี ตลอดจนทำให้ผู้อ่านเข้าใจความคิด สภาพสังคมและค่านิยมของคนในสังคมที่ปรากฏอยู่ในสารคดีสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย มาตกุล

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “ กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย มาตกุล ” ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary research) มีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากงานเขียนประเภทสารคดีท่องเที่ยวทั้งหมดของวิชัย มาตกุล จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ 1. ชากะ อาโออิ สิ่งมีชีวิตในเงา 2. บันทึกการเดินทางของนายวิชัย มาตกุล คนไทยเชื้อสายจีนที่ไม่เคยไปประเทศจีนมาก่อน แต่ฝันว่าอยากไปกำแพงเมืองจีน อยากเห็นสนามกีฬารังนกสักครั้งและซื้อรองเท้าในกีฬากุ๋ 3. มิซซัน กินพอสสิเบิล JAPAN SUPER BOWL และ 4. โยดาบายบอย

1.2 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีท่องเที่ยว ลักษณะของอารมณ์ขัน และกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันเพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งปรากฏตามผลการวิจัย

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย มาตกุล ตามที่กำหนดในวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. ขั้นสรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

4. ขั้นนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

การศึกษา “ กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย มาตกุล ” ทั้ง 4 เรื่องพบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันทั้งสิ้น 7 วิธี ได้แก่ 1) กลวิธีการสร้างเรื่องเกินจริง 2) กลวิธีการเสียดสี 3) กลวิธีการใช้ตรรกวิทยาแบบผิด ๆ 4) กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ 5) กลวิธีการทำให้เรื่องผิดไปจากความคาดหมาย 6) กลวิธีการล้อเลียนบุคคลหรือสังคม 7) กลวิธีการบรรยายหรือพรรณนาอย่างตรง ๆ ดังนี้

1. กลวิธีการสร้างเรื่องเกินจริง

การสร้างเรื่องเกินจริงเป็นการทำให้เรื่องที่คุณเขียนกำลังเล่าถึงนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากหรือไม่มีทางเป็นไปได้เลย แต่การสร้างเรื่องแบบเกินจริงนี้จะสร้างความรู้สึกหรืออารมณ์ร่วมให้ผู้อ่านคล้อยตามไปกับผู้เขียนได้ง่าย และเกิดอารมณ์ขันจากความเป็นไปไม่ได้ของเรื่องที่คุณเขียนนำเสนอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... ขณะที่เดินอยู่ก็รู้สึกว่าคุณจีนรอบตัวดูไม่เป็นมิตร แถมยังดูเป็นอันตรายอีกต่างหาก แบบว่าทุกคนสามารถวิ่งเข้ากระชากกระเป๋าแล้วใช้วิชาตัวเบาเหยียบคอมไฟและควบแพนด้าหนีหายไปใต้พื้นที่พื้นควน...” (วิชัย มาตกุล, 2554)

จากตัวอย่างเป็นเนื้อหาในตอนที่คุณเขียนกำลังเล่าถึงการเดินทางในประเทศจีนและได้กล่าวถึงบรรยากาศรอบตัวและความรู้สึกที่มีต่อคนจีนว่าคุณจีนที่พบนั่นดูไม่เป็นมิตร ทำให้ผู้เขียนเกิดความหวาดระแวงว่าคุณจีนที่พบเหล่านั้นอาจเป็นมิจฉาชีพที่จะเข้ามากระชากกระเป๋าเพื่อชิงทรัพย์สินจากนักท่องเที่ยว แล้วใช้วิชาตัวเบาเหยียบคอมไฟ และควบแพนด้าหนีไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นการสร้างเรื่องที่เกินจริงไปมากที่มนุษย์คนใดจะสามารถเหยียบคอมไฟที่ห้อยอยู่รวมถึงการควบแพนด้าหนีไปได้ในเวลาอันรวดเร็ว แต่การใช้กลวิธีนี้ทำให้ผู้อ่านจินตนาการเห็นภาพตามที่คุณเขียนบรรยายได้อย่างชัดเจนและเกิดความขบขันจากความเป็นไปได้ไม่นั่นเอง

2. กลวิธีการเสียดสี

กลวิธีการเสียดสีเป็นกลวิธีที่นำเอาลักษณะเด่นของเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาเน้นแบบ ประชดประชันเพื่อชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของสิ่งนั้น เป็นการแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกไม่พอใจ ไม่ชอบใจเป็นส่วนใหญ่ ดังตัวอย่าง

“...นั่นยังไม่เอาโมโหเท่าคอนโดที่ประกาศตัวว่าอยู่ใกล้รถไฟฟ้าสายสีม่วงเขียวฟ้าชมพูในตำนานที่มีกำหนดจะ “เริ่ม” สร้างภายในชาตินี้ หากประเทศเราไม่เปลี่ยนรัฐบาลทุก ๆ หนึ่งปี

ผมเคยไปดูคอนโดที่ “ใกล้” รถไฟฟ้าแห่งหนึ่ง...พอมึง! คงจะต้องเดินเป็นลาเป็นล่อแหละกว่าจะถึง มึงเอาหน่วยมาตรวัดระยะทางของมึงเผ่าไหนมาใช้วัดเธอครับ นั่งรถแท็กซี่ยังพาเข้าไปตั้งสี่สิบบาทแล้ว

ส่วนคอนโดที่อยู่ใกล้รถไฟฟ้าจริง ๆ แบบตดยังไม่ทันหายอุ่นก็เหยียบบันไดเลื่อนรถไฟฟ้าแล้วนั่นเนี่ย แค่ว่าวนคอนโดก็สามารถไปซื้อที่ต่างจังหวัด สร้างวังขนาดเล็ก ๆ ได้หลังนึงแล้วแหละ”

(วิชัย มาตกุล, 2556)

ตัวอย่างนี้ผู้เขียนกล่าวถึงโฆษณาขายคอนโดมิเนียมที่มีจุดเด่นหรือจุดขายว่าอยู่ใกล้รถไฟฟ้าสายต่าง ๆ เป็นจุดดึงดูดใจลูกค้าว่าสามารถเดินทางไปทุกที่ได้สะดวกง่ายดายและรวดเร็ว ผู้เขียนได้นำโฆษณาเหล่านั้นมาเสียดสีใน 3 ประเด็น ประเด็นแรกคือกำหนดเวลาในการสร้างว่าน่าจะจะได้สร้างในชาตินี้ ถ้าประเทศไทยไม่เปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง แต่ไม่สามารถระบุเวลาที่แน่ชัดได้เพราะการเมืองของไทยยังไม่มีเสถียรภาพที่มั่นคง เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลนโยบายต่าง ๆ ก็อาจจะเปลี่ยนไป การสร้างคอนโดมิเนียมที่โฆษณาว่าอยู่ใกล้รถไฟฟ้าจึงยังไม่มีคามแน่นอนตามไปด้วย

ประเด็นต่อมาผู้เขียนได้เสียดสีข้อความโฆษณาของคอนโดมิเนียมที่กล่าวว่า “ใกล้” รถไฟฟ้านั้นแต่ระยะทางจริงอยู่ไกลจากสถานีรถไฟฟ้ามาก ผู้เขียนจึงตั้งคำถามว่าใช้หน่วยวัดระยะทางแบบไหนจึงกล่าวว่าใกล้ ขนาดนั่งรถแท็กซี่ยังต้องจ่ายค่าเดินทางสี่สิบบาท ทั้งที่ราคาเริ่มต้นอยู่ที่สามสิบห้าบาทสำหรับหนึ่งกิโลเมตรแรก แสดงให้เห็นว่าคอนโดมิเนียมดังกล่าวนี้อยู่ห่างจากรถไฟฟ้ามากกว่าหนึ่งกิโลเมตรซึ่งถือว่าห่างจากรถไฟฟ้า อีกทั้งผู้เขียนยังกล่าวเสียดสีราคาของคอนโดมิเนียมที่อยู่ใกล้กับสถานีรถไฟฟ้าจริง ๆ ไม่หลอกลวงผู้บริโภคว่าราคาสูงมาก เพียงแค่ราคาตาวนก็สูงถึงขนาดไปซื้อที่ต่างจังหวัดและสร้างบ้านขนาดใหญ่เทียบเท่ากับวังได้เลยทีเดียว

3. กลวิธีการใช้ตรรกวิทยาแบบผิด ๆ

ตรรกวิทยาคือการคิดหาเหตุผลด้วยวิธีการโดยใช้หลักเกณฑ์อย่างมีระบบเพื่อแสดงถึงความคิดหรือความจริงที่ปรากฏ การใช้ตรรกวิทยาแบบผิด ๆ จึงเป็นการให้เหตุผลที่ไม่เป็นไปตามความเป็นจริง ซึ่งจะสร้างความขบขันให้แก่ผู้อ่าน เนื่องจากผู้อ่านจะทราบเหตุผลที่ถูกต้องอยู่แล้ว แต่เมื่อผู้เขียนแสดงเหตุผลที่ผิด ไม่ตรงกับความจริงหรือเป็นไปไม่ได้จึงเกิดอารมณ์ขัน ดังตัวอย่าง

“...เรื่องบันเทิงของวันนี้คือการขอبيبแตร์ให้อา ซึ่งขอบอกว่ามันมากครับ เหมือนหนูน้อยอลิซในดินแดนออกซที่การพุดจาหยาบคายเท่ากับการพุดจาไฟเราะ บิบแตร์เหี้ยแคไหนก็ไม่มีใครหันมามองค้อนแห่ม ความหยาบคายมันช่างรื่นรมย์จริง ๆ” (วิชัย มาตกุล, 2559)

ตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนได้กล่าวถึงการจราจรในเมืองอย่างกว้างว่ามีแต่ความวุ่นวาย ไม่มีระเบียบ คนขับไม่เคารพวินัยจราจร ทุกคนที่ใช้รถใช้ถนนต่างบิบแตร์ใส่กันโดยไม่มีใครเกรงใจใคร แต่แทนที่ทุกคนจะหงุดหงิดกับเหตุการณ์ดังกล่าว แต่กลายเป็นว่าไม่มีใครโกรธหรือทำร้ายกันด้วยความไม่พอใจ ทุกคนต่างยอมรับในการกระทำดังกล่าวนี้ได้ว่าการบิบแตร์ไม่ใช่การตำหนิการขับรถของคนอื่นแต่เป็นเพียงการเตือนให้ระมัดระวัง ผู้เขียนจึงกล่าวว่าการบิบแตร์รถยนต์ใส่รถคันอื่นโดยไม่มีใครว่าอะไรนั้นเป็นความสนุกสนาน รื่นรมย์อย่างมาก ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้เป็นหลักเหตุผลที่ผิด เพราะถึงแม้จะไม่มีใครมาตำหนิหรือโกรธเราแต่เราก็ไม่ควรคิดว่าการกระทำแบบนี้เป็นความสนุก เราควรจะบิบแตร์เมื่อจำเป็นเพื่อเตือนให้บุคคลอื่นที่ขับขีรถยนต์ระมัดระวัง ไม่ใช่บิบเพื่อความสนุกและความหยาบคายนั้นแท้จริงแล้วไม่ใช่สิ่งที่น่ารื่นรมย์แต่อย่างใด

4. กลวิธีการใช้สัญลักษณ์

สัญลักษณ์เป็นสิ่งที่ผู้เขียนกำหนดขึ้นเพื่อหมายความแทนอีกสิ่งหนึ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึง ไม่ได้กล่าวถึงอย่างตรงไปตรงมา ผู้อ่านจะต้องตีความเพื่อให้เข้าใจความหมายที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อถึงอย่างแท้จริง เมื่อผู้อ่านเข้าใจความหมายแล้วจึงเกิดความขบขันในเรื่องที่ผู้เขียนนำเสนอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...ดูเหมือนอีตัวที่ว่านี่มันจะอสรพิษไม่ใช่เล่น เพราะนอกจากราคาจะถูกแล้ว ซื้อมันก็ยังสามารภบินวันไหนก็ได้...ไม่ใช่ภายในวันสองวันหรือสัปดาห์นี้สัปดาห์หน้า” (วิชัย มาตกุล, 2556)

การใช้สัญลักษณ์ที่ปรากฏในตัวอย่างนี้คือ การใช้คำว่า อสรพิษ มาเป็นสัญลักษณ์แทนบัตรโดยสารเครื่องบินไปประเทศญี่ปุ่นว่าสามารถทำอันตรายแก่เราได้ เนื่องจากเมื่อเราถูกงูพิษกัด พิษของงูจะส่งผลร้ายต่อระบบต่าง ๆ ในร่างกายและอาจทำให้เสียชีวิตได้ เช่นเดียวกับบัตรโดยสารที่มีราคาไม่แพงและมีข้อเสนอที่ดีว่าเราสามารถเดินทางไปช่วงเวลาใดก็ได้ตามความสะดวก จึงทำให้ผู้เขียนเกิดความกระวนกระวายใจ ไม่เป็นสุข เพราะความต้องการที่จะซื้อบัตรโดยสารนี้ให้ได้จึงเหมือนกับคนที่ถูกงูพิษกัดและพิษของงูส่งผลร้ายต่อร่างกาย

5. กลวิธีการทำให้เรื่องผิดไปจากความคาดหมาย

กลวิธีการทำให้เรื่องผิดความคาดหมาย จะเป็นการเล่าเรื่องของผู้เขียนตามปกติที่ผู้อ่านคาดเดาไว้ว่าน่าจะเป็นเช่นนั้นเช่นนั้นแต่เมื่อผู้เขียนเล่าต่อไปกลับเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผิดไปจากความคาดหมายของผู้อ่านที่เคยคิดเอาไว้หรือเป็นสิ่งที่ผู้อ่านคาดไม่ถึง จึงทำให้ผู้อ่านเกิดความประหลาดใจและสร้างอารมณ์ขันได้อย่างดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...คือถ้าเป็นเมืองไทย ปีบแตรแบบนี้มีทางออกอย่างเดียวคือจอดรถแล้วคว่ำป็นออกมายิงกันให้ตายไปข้าง แต่ที่นี้ไม่ใช่ พอรถที่ปีบแตรขับขึ้นมาเทียบเตรียมแซง ก็เห็นเป็นลุงหัวล้านใส่แว่นท่าทางใจดี หน้าป็นยิ้ม ขับแซงไปโดยไม่มีท่าทีก้าวร้าวอะไรเลย...” (วิชัย มาตกุล, 2559)

ตัวอย่างที่กล่าวถึงนี้เป็นการสร้างอารมณ์ขึ้นจากการทำให้เรื่องผิดไปจากความคาดหมาย เพราะผู้เขียนกล่าวถึงการจราจรในเมืองอย่างกึ่ง ว่าผู้ขับที่รถบนท้องถนนทั้งหลายต่างปีบแตรใส่กันตลอดเวลา จนอาจสร้างความหงุดหงิดไม่พอใจให้กับคนอื่นที่ใช้ถนนร่วมกัน และคนส่วนใหญ่ทั่วไปมักจะคิดว่าคนที่กระทำพฤติกรรมเช่นนี้ต้องเป็นคนอารมณ์ร้อน หงุดหงิดง่าย หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว แต่เมื่ออ่านต่อไปจะพบว่าบุคคลที่แสดงพฤติกรรมดังกล่าวกลับเป็นคุณลุงท่าทางใจดี ใบหน้ามีรอยยิ้มและไม่มีอาการปฏิกิริยาใด ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าเป็นคนใจร้อน โมโหง่ายแต่อย่างใดเลย จึงทำให้ผู้อ่านรู้สึกผิดไปจากความคาดหมายและเกิดอารมณ์ขึ้นขึ้น

6. กลวิธีการล้อเลียนบุคคลหรือสังคม

การล้อเลียนบุคคลหรือสังคมเป็นกลวิธีการสร้างอารมณ์ขึ้นที่นำเอาจุดเด่นหรือลักษณะเฉพาะของบุคคล เรื่องราวหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมากล่าวถึงด้วยการยั่วล้อเพื่อสร้างความขบขันแก่ผู้อ่าน การใช้กลวิธีดังกล่าวนี้พบว่าผู้เขียนจะนิยมใช้การล้อบุคคลเป็นส่วนใหญ่ทั้งปัจเจกบุคคลและบุคคลที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... แผนกตรวจคนเข้าเมืองที่ไหนประเทศไหนก็เหมือนกันคือ มั่นดูไม่เป็นมิตร มั่นดูเย็น ๆ เหมือนเรากำลังคุยอยู่กับหุ่นยนต์อัตโนมัติที่มีกล้องถ่ายรูปติดจอตัวเล็ก ๆ ติดอยู่หนึ่งตัว

ผมอยากรู้ว่าพี่ ๆ ตม. เหล่านี้เวลาอยู่กับแฟนจะทำตัวยังไง จะพูดกันเฉพาะคำที่สำคัญ (หรือที่พี่เขาคิดว่าสำคัญ) เท่านั้นรีเปล่า

“อยู่ไหน? ไปไหน? กี่วัน? พักที่? ที่ไหน?”

เบื่อมากเวลาเจอคนประหยัดคำพูดแบบนี้ ซึ่งส่วนมากจะเจอกับคนที่ขายตั๋วโดยสารต่าง ๆ

“ไป? ที่ไหน? ที่ไหน? วันไหน?”

โทษนะ น้ำลายเมิงเป็นน้ำมันเบนซินรัย ึงได้ประหยัดกันขนาดเน้...

ก็เข้าใจนะว่าวันทั้งวันต้องคุยกับคนต้งเยอะ แต่นั่นมันงานแคะเว้ยเฮ้ย!

ตั้งใจทำงานนิดนึง

จะคุยกันแค่นี้ ไปบวชอยู่ในป่าเหอะนะ” (วิชัย มาตกุล, 2554)

ตัวอย่างนี้เป็นการล้อเจ้าหน้าที่แผนกตรวจคนเข้าเมือง (ตม.) ของประเทศต่าง ๆ ว่ามีลักษณะหรือมีบุคลิกที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ จะทำหน้าที่ท่าทางนิ่งเฉย ไม่ยิ้มแย้ม พูดน้อย ถ้ามีคำถามก็จะถามสั้น ๆ เช่น พักกี่วัน พักที่ไหน มากันกี่คน ซึ่งลักษณะคำพูดหรือคำถามแบบนี้จะพบได้บ่อยครั้งเวลาที่เราเดินทางและต้องสื่อสารกับพนักงานขายบัตรโดยสาร ผู้เขียนจึงนำมาล้อเลียนว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพเหล่านี้ขณะที่อยู่กับคนรักจะพูดสั้น ๆ แบบนี้ด้วยหรือไม่ และผู้เขียนยังแสดงความเห็นส่วนตัวว่าหากจะพูดน้อยเช่นนี้ก็ควรจะไปบวชอยู่ในป่าจะดีกว่า เพราะจะได้ไม่ต้องติดต่อกับสื่อสารกับคนจำนวนมาก ควรปลีกวิเวกไปอยู่อย่างสันโดษและสงบ แต่หากเรายังต้องทำงานกับคนอื่นอยู่ก็อาจจะมียาช่วยให้ง่วงมากกว่านี้เพื่อแสดงถึงโมตรจิตระหว่างกัน

7. กลวิธีการบรรยายหรือพรรณนาอย่างตรง ๆ

การบรรยายหรือพรรณนาอย่างตรง ๆ เป็นการเล่าเรื่องที่ผู้เขียนต้องการนำเสนออย่างตรงไปตรงมาถึงเหตุการณ์ที่ผู้เขียนประสบพบเจอมาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้เขียนอยากให้ผู้อ่านทราบว่าเป็นเรื่องราวของใคร มี

ที่มาที่ไปอย่างไร มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น มีใครอยู่ร่วมให้เหตุการณ์นั้นบ้าง เมื่อผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวที่ผู้เขียนนำเสนอจึงเข้าใจได้อย่างกระจ่างแจ้งชัดเจนและเมื่อผู้อ่านจินตนาการตามไปด้วยทำให้เกิดอารมณ์ขันตามมาดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...นี่ใช่มั๊ย สองคนนี่ใช่มั๊ย” ผู้หญิงในชุดเจ้าหน้าที่อีกคนเดินมาหา ดูจากหน้าตา รอยหยักย่นบนใบหน้า และปริมาณของผมหงอกบนหัวแล้ว เธอได้เลยว่านี่คือระดับหัวหน้า

“มาค่ะ ไม่ต้องคุยกันแล้ว มาทางนี้เลยคะ”

คือถ้าป่าเป็นฮัลล ป่าก็คงอัมเราสองคนพาดป่าไปแล้ว แต่ป่าไม่ใช่ฮัลล ป่าก็เลยแสดงพลังที่ฮัลลทำไม่ได้ด้วยการแสดงอิทธิฤทธิ์ซูเปอร์ VIP ขึ้นฟ้า แล้วเคาน์เตอร์ด้านตรวจคนเข้าเมือง (ตม.) ช่องพิเศษก็ยกขึ้นมา เราได้รับการตรวจพาสปอร์ตโดยไม่ต้องเข้าคิว เดินลัดคิวชาวบ้านร่วม 20 สัญชาติทั่วโลกเข้าไปตรวจหาโลหะได้เลย

เหตุการณ์ทั้งหมดเกิดขึ้นเร็วมาก พวกเราเหมือนเดินตามโมเสสในชุดแอร์กราวด์ที่เปลี่ยนจากแยกน้ำทะเลเป็นแยกด่าน ตม.แทน...” (วิชัย มาตกุล, 2558)

ตัวอย่างนี้ผู้เขียนได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ตัวของผู้เขียน ภรรยาและเพื่อนอีก 2 คนเกือบจะไม่ได้ขึ้นเครื่องบิน เพราะผู้เขียนลืมของไว้ที่บ้านจึงต้องกลับไปเอาทำให้เดินทางมาถึงสนามบินในเวลาทีเครื่องบินจะออกแล้ว ผู้เขียนจึงโทรศัพท์มาขอสำรองสายการบินให้เปิดเคาน์เตอร์เช็คอินรอตงเองกับเพื่อนก่อน ซึ่งทางสายการบินก็ยังรอเขาอยู่ นอกจากนี้ยังมีพนักงานระดับสูงช่วยพากลุ่มของผู้เขียนเข้าไปตรวจหนังสือเดินทางและตรวจหาโลหะผ่านช่องทางพิเศษด้วยการซูเปอร์ VIP ให้ทุกคนเห็น ผู้เขียนจึงได้เปรียบการกระทำดังกล่าวของพนักงานผู้นี้ว่าเหมือนกับโมเสสที่ชูไม้เท้าขึ้นเหนือน้ำทำให้ทะเลแหวกออกเป็นทางเดิน และการซูเปอร์ VIP นี้ก็ช่วยให้ผู้เขียนและเพื่อนเดินทางไปประเทศญี่ปุ่นได้ตามแผนการที่วางไว้ ซึ่งเมื่อผู้อ่านจินตนาการตามถึงภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็จะเกิดความขบขันขึ้น

กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย มาตกุลพบว่าผู้เขียนนิยมใช้กลวิธีการเสียดสีล้อเลียนบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมมากที่สุด โดยบุคคลที่ผู้เขียนนำมาล้อเลียนนั้นจะเป็นบุคคลที่ผู้อ่านทุกคนรู้จักอาจจะจะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมหรือประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่พบเห็นได้ทั่วไปหรือเหตุการณ์ที่ผู้เขียนนำมาล้อเลียนจะเป็นเรื่องราวที่ผู้อ่านอาจจะเคยมีประสบการณ์ที่เหมือนหรือคล้ายกับที่ผู้เขียนประสบทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความรู้สึกหรือความคิดที่ผู้เขียนกล่าวถึงได้อย่างดี เป็นประสบการณ์ร่วมเปรียบเสมือนจุดเชื่อมระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านให้เข้าใจกัน จึงสร้างอารมณ์ขันให้เกิดขึ้นได้ง่าย นอกจากนี้ในแต่ละเรื่องผู้เขียนจะใช้กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันหลายแบบร่วมกันทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันในขณะที่อ่านได้ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

อภิปรายผล

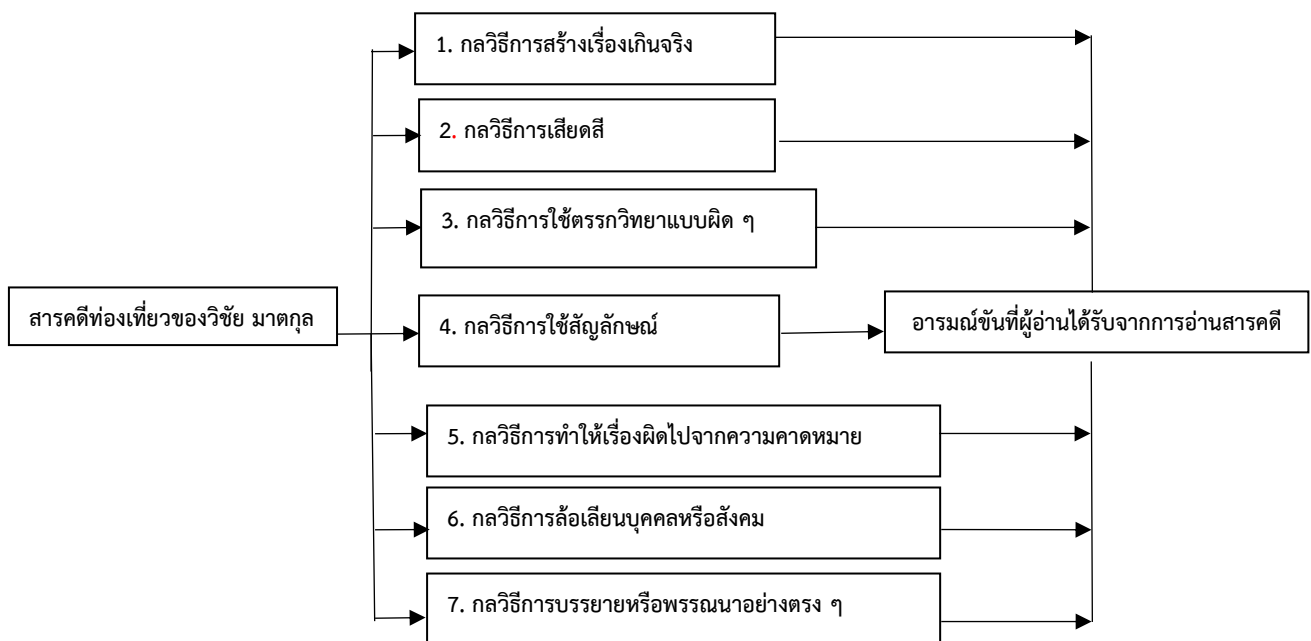
จากการศึกษาวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย มาตกุลจะเห็นว่าผู้เขียนมีการกล่าวถึงเนื้อหาเรื่องราวของสถานที่ต่าง ๆ ผ่านการใช้มุกตลกอย่างสร้างสรรค์ มีการใช้กลวิธีในการสร้างอารมณ์ขันหลายรูปแบบ และในแต่ละเล่มจะใช้กลวิธีต่าง ๆ ร่วมกันขึ้นอยู่กัเนื้อหาหรือประสบการณ์ในแต่ละเหตุการณ์ที่ผู้เขียนประสบอยู่ ซึ่งการใช้กลวิธีที่หลากหลายนี้จะช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกสนาน ไม่จำเจ และยังช่วยให้ผู้อ่านจินตนาการและเกิดความรู้สึกร่วมไปกับผู้เขียนได้เป็นอย่างดี เพราะอารมณ์ขันเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้น ๆ ไม่ได้ยาวนานต่อเนื่อง ผู้เขียนจึงต้องเปลี่ยนกลวิธีในการสร้างอารมณ์ขันเพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านให้ยากติดตามอ่านต่อไปโดยไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย นอกเหนือไปจากการได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกั

สถานที่ที่ผู้เขียนเดินทางไป ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ฯลฯ ของผู้คนในประเทศนั้น ทำให้ผู้อ่านเกิด ความประทับใจในผลงานของผู้เขียน

นอกจากนี้ยังพบว่าอารมณ์ขันที่ผู้เขียนนำเสนอจะสัมพันธ์กับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน สังคมอยู่เสมอ หากผู้อ่านมีความรู้รอบตัวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึงได้ อย่างชัดเจนและเกิดความขบขันตามไปกับผู้เขียน อีกทั้งอารมณ์ขันที่ผู้เขียนแทรกอยู่ในเนื้อหาของสารคดีนั้นยัง แสดงให้ผู้อ่านได้ทราบถึงความคิดเห็นของผู้เขียนที่มีต่อเหตุการณ์ รวมถึงสะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อ ค่านิยม ในด้านต่าง ๆ ของคนไทยและสังคมไทยในช่วงเวลานั้น ๆ ได้อย่างดี สอดคล้องกับที่ศศิวิมล สงวนพงษ์ กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของอารมณ์ขันถือเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ชมสามารถทราบถึงพฤติกรรมของบุคคลหรือเจตนาทาง ความคิดหรือความหมายที่แฝงอยู่ในเนื้อความที่ผู้พูดต้องการจะสื่อสาร นอกเหนือไปจากเป็นเครื่องมือในการสร้าง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน (ศศิวิมล สงวนพงษ์, 2563) เช่นเดียวกับ วิภาพร กล้าวิทย์กิจ ที่กล่าวว่า บ่อยครั้งที่ อารมณ์ขันไม่ได้เกิดจากความหมายของคำ แต่เป็นอารมณ์ขันที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ส่งข้อความและผู้รับต่างอยู่ใน บริบททางสังคมเดียวกัน อีกทั้งต้องมีประสบการณ์ร่วมกันจึงจะเกิดการรับรู้และตีความจากข้อความรวมทั้ง สัญลักษณ์ที่ปรากฏได้อารมณ์ขันจึงจะเกิดขึ้นได้ (วิภาพร กล้าวิทย์กิจ, 2548)

องค์ความรู้ใหม่

กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย มาตกุลแสดงให้เห็นถึงการสร้างกลวิธีอย่าง หลากหลายถึง 7 รูปแบบโดยในสารคดีแต่ละเรื่องผู้เขียนจะใช้หลายรูปแบบร่วมกันเพื่อสร้างอารมณ์ขันให้ผู้อ่าน เกิดความสนุกสนานและประทับใจ

ภาพที่ 1 กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย มาตกุล

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้สามารถสรุปได้ว่าวิชัย มาตกุลใช้กลวิธีในการสร้างอารมณ์ขันทั้งสิ้น 7 รูปแบบ ได้แก่ กลวิธีสร้าง เรื่องเกินจริง กลวิธีการเสียดสี กลวิธีการใช้ตรรกวิทยาแบบผิด ๆ กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ กลวิธีทำให้เรื่อง

ผิดไปจากความคาดหวัง กลวิธีการล้อเลียนบุคคลหรือสังคม และกลวิธีการบรรยายหรือพรรณนาอย่างตรง ๆ โดยผู้เขียนจะใช้กลวิธีการล้อเลียนบุคคลหรือสังคมมากที่สุด ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่สังคมมีต่อนักเขียนและวรรณกรรมได้อย่างชัดเจน ผลจากการศึกษาวิจัยนี้จะช่วยขยายขอบเขตการศึกษาวรรณคดีได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น สามารถนำผลจากการวิจัยและองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านวรรณกรรม นอกจากนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจหรือการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรมีการศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสารคดีของนักเขียนท่านอื่นเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงแนวทางในการสร้างอารมณ์ขันในงานเขียนของนักเขียนแต่ละท่าน 2) ศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในงานเขียนประเภทอื่นของวิชัย วัสดุล เพื่อให้เห็นถึงลักษณะเด่นในการสร้างงานของผู้เขียน ช่วยขยายขอบเขตของการศึกษางานเขียนสารคดีและวรรณกรรมให้กว้างขวางและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การศึกษากลวิธีและการใช้ภาษาสร้างอารมณ์ขันในสารคดีท่องเที่ยวของวิชัย วัสดุล” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ผู้วิจัยขอขอบคุณภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่จัดสรรทุนสนับสนุนงานวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

- ัญญา สังขพันธานนท์. (2548). การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพศาล กรุมนรัมย์. (2554). อารมณ์ขันในบทละครนอกเรื่องสังข์ทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รฤช พอกพูนขำ. (2556). แนวคิดการสร้างและรูปแบบอารมณ์ขันในการสื่อสารการตลาดผ่านกลยุทธ์ AboveThe Line. ใน สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รินทร์ทัย สัจจพันธุ์. (2556). วรรณกรรมปัจจุบัน. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิชัย วัสดุล. (2554). บันทึกการเดินทางของนายวิชัย วัสดุล คนไทยเชื้อสายจีนที่ไม่เคยไปประเทศจีนมาก่อน แต่ฝันว่าอยากไปกำแพงเมืองจีน อยากเห็นสนามกีฬาวันนกศักดิ์และซื้อรองเท้าไนกี้สักคู่. กรุงเทพมหานคร: แชลมอนบุ๊กส์.
- _____. (2556). ซากะ อาโออิ สิ่งมีชีวิตในเจแปน. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: อะบุ๊ก.
- _____. (2558). มิซึซึน กิโนซึเบะ JAPAN SUPER BOWL. กรุงเทพมหานคร: แชลมอน.
- _____. (2559). โยดาบอย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: อะบุ๊ก.
- วิภาพร กล้าวิทย์กิจ. (2548). อารมณ์ขันในข้อความสั้นสำเร็จรูป. ใน สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศศิวิมล สงวนพงษ์. (2563). อารมณ์ขันในรายการเที่ยวไทย. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุทธภา อินทรศิลป์. (2564). กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในงานเขียนของปิ่นดา โพสยะ. Journal of Modern Learning Development, 6(2), 332-343.
- Thanyalife. (2559). วิชัย วัสดุล นักเขียนหนุ่มที่เปรี้ยวจนไม่มีคำนิยาม. Retrieved เมษายน 15, 2567, from <https://thanyalife.wordpress.com/2016/10/25/วิชัย-วัสดุล-จากบล็อกเกอร์/>